

PEND-NÂME-İ ASKERÎ*

Gönül DELİCE¹

Özet

Klasik Türk edebiyatında pendnameler önemli bir türdür. Pendnameler, insanlara öğüt verme gayesiyle yazılmış manzum ve mensur eserlerdir. Genel anlamda; insanlara doğruyu, yanlış, iyiyi, kötüyü göstermek ve insanları doğru yola sevk etmek amacıyla yazılmıştır. Bunu yaparken de ayet ve hadislerden, atasözlerinden, halk hikâyelerinden, günlük yaşamdan yararlanılmıştır. Bunlardan birisi de 16. yüzyılda Kanunî devrinde yaşamış olan Askerî'nin Pend-nâme-i Askerî adlı eseridir. Bu eserde Askerî, eşcinselleri konu almış ve onlara öğütlerde bulunmuştur.

Çalışmamızda öncelik olarak pend-nameler hakkında bilgiler verip Askerî'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine değindik. Pend-nâme-i Askerî'nin yazmalarını tavsif edip şekil ve muhteva özellikleri hakkında bilgi verdik. Daha sonra nüsha farklarını dipnotlarla belirttik.

Anahtar Kavramlar: Pendname, klasik Türk edebiyatı, yazma eser, bent, muhteva.

PEND-NÂME-İ ASKERÎ

Abstract

Pendnames very important literary genre in Classical Turkish Literature. They are poetical and prosaic Works written for giving advice to people. Generally they were written for showing right, wrong, good and bad to people and putting them to the right way. While doing it, the verses of the Koran and hadiths, proverbs, folktales and daily life were used. They are also called nasihatname. Lived in 16th century during the era of Suleiman the Magnificent, Askerî's Pend-nâme-i Askerî is one of these books.

In the introduction of our study, we primarily mentioned about Askerî's life, works and literary personality. We tried to give information about Pendnameler. We gave information about shape and content features on manuscripts of Pend-nâme-i Askerî. Later we pointed out copy differences with footnotes.

Keywords: Pendname, The Classical Turkish Literature, manuscript, the content.

* "Pend-nâme-i Askerî" adlı Yüksek Lisans Seminerinden üretilmiştir.

¹ Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gonul_dlce@hotmail.com.

GİRİŞ

Türk edebiyatında pendname² türünde yazılmış eserlerin sayısı oldukça fazladır. Pendnameler, genel anlamda insanlara nasihat etmek, insanları doğru yola sevk etmek ve bilgilendirmek maksadıyla yazılmıştır. Farsça bir kelime olan “pend”in sözlük manası “öğüt”tür. Öğüt ise doğru yolu göstermek amacıyla bir kimsenin yapması ya da yapmaması gereken davranış ve eylemler hakkında söylenen sözlerdir. Pendnamelere “nasihatname” de denilmektedir. Arapça “nasaha” kökünden türeyip öğüt manasına gelmektedir. Farsça mektup, kitap, ferman anlamlarına gelen “name” ile birleşmesi sonucu ortaya çıkan nasihatname; insanları iyiye, doğruya, güzele yönlendirerek onları ahlâkî ve sosyal açıdan olgunluğa ulaştırmayı amaç edinen didaktik eserlerin genel adıdır.

Türk edebiyatında nasihat verir şekilde eserlerin yazımının ilk örneklerini *Göktürk Kitabelerinde* görmekteyiz. Göktürk Devleti hükümdarı Bilge Kağan, Türk boylarının birlik içinde yaşamaları, büyüğün ve küçüğün atalarını sayması, düşman devletlere karşı dikkatli olmanın gerekliliği gibi birçok hususta Türk milletine öğütler vermektedir. İslamiyet’in kabul edilmesinin ardından, İslamî Türk edebiyatının ilk örneklerinden sayılan Yusuf Has Hacı’ın *Kutadgu Bilig* adlı eseri de toplum hayatındaki bozuklukları düzelterek, insanları mutlu edecek yolların neler olduğu belirtilmiştir. Edip Ahmet Yükneki’nin *Atabetü’l-Hakayık* adlı eseri ise ahlaklı insan olmanın yollarını, ahlak ilkelerini açıklamış ve çeşitli ahlakî öğütlerde bulunmuştur. Anadolu sahasında kaleme alınan ilk Türkçe nasihatname olarak Ahmed Fakih’in *Çarh-name* ve Yunus Emre’nin *Risaletü’n-Nushiyye* adlı eserleri de pendname tarzında kaleme alınmıştır. Bunların yanında Hacı Bektaş-ı Veli, Âşık Paşa, Mevlana ve Ahmet Yesevî gibi birçok şairimiz pendname gibi didaktik şiirler kaleme almışlardır.

Nasihat verir tarzındaki eserlerin pendname olarak adlandırılması geleneği İslamiyet’in kabulünden sonraki döneme rastlar. Bu tür eserlerin yazımında Feridüddin-i Attar’ın *Pend-name* isimli eserin adından esinlenilmiştir. Bu eser, yüzyıllardan bu yana doğu kültürlerinde geniş ve derin bir ilgi ile okunmuş, tasavvufî görüş ile İslam ahlakını geniş kitlelere ulaştırıp yayma konusunda büyük rol oynamıştır. Daha sonra bu yolda verilen eserlere örneklik etmiştir (Kutlu 1990: 241-242). Bununla birlikte konusu ve kendisi yerli olan ve Attar’ın *Pend-name*’sinden tamamıyla ayrı özellikleri bulunan pendnameler de yazılmıştır. İşte bunların içinde en önemlisi Güvâhî’nin *Pend-nâme*’sidir. Attar’ın *Pend-name*’sinde ahlakî konular tasavvuf açısından işlenmiştir. Güvâhî ise daha çok çevresinde gördüğü, duyduğu ve kendi başından geçen olayları gerçekçi bir açıdan ele almış, bunları kısa hikâye, latife ve fıkralar biçiminde anlatarak, sonunda atasözleriyle öğütler vermiştir. Oysa Attar’ın *Pend-name*’sinde bunlara benzer hikâye, fıkra biçiminde anlatımlar yoktur. Öğütler doğrudan doğruya konuyu ilgilendiren başlıklar altında verilmiştir (Hengirmen 1983: 16-17).

Mahmut Kaplan nasihat-nameleri konularına, nazım şekillerine, te’lif veya tercüme oluşlarına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

² Pendname ve nasihatname kavramı ile ilgili bilgiler, (Ekinci 2012: 423-441) ve (Güven 2009: 182-197)’den yararlanılarak verilmiştir.

1) Konularına Göre Nasihat-nameler:

- a. Dini-tasavvufi nasihat-nameler
- b. Sosyal muhtevalı nasihat-nameler
- c. Çeşitli ilimlerle ilgili nasihat-nameler

2) Nazım Şekillerine Göre Nasihat-nameler

- a. Mesnevi şekliyle yazılan nasihat-nameler
- b. Kaside şekliyle yazılan nasihat-nameler
- c. Gazel şekliyle yazılan nasihat-nameler
- d. Terci-i bend şekliyle yazılan nasihat-nameler

3) Te'lif veya Tercüme Oluşlarına Göre Nasihat-nameler (Kaplan 2008: 2-3).

Pendnameler, manzum ve mensur olarak gazel, mesnevi, terci-i bent ve kaside nazım şekilleriyle kaleme alınmış eserlerdir. İnsanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltmek, topluma yararlı, iyi ahlaklı bireyler yetiştirmek amacıyla yazılmışlardır. Pendname yazmanın amacı aslında İslamiyet'in "iyiliği emretme, kötülükten sakındırma" ilkesine uymaktır. Bu noktadan hareketle pendnamelerin kaynağını ayetler ve hadisler oluşturur diyebiliriz. Ayrıca pendname hakkındaki kaynakları incelediğimiz zaman pendnamelerin kaynağını sadece ayet ve hadislerin oluşturmadığını; günlük hayatın, tarihî olay ve hikâyelerin en önemlisi de atasözlerinin pendnamelere kaynaklık ettiğini görmekteyiz.

Üzerinde durulması gereken pendnamelerden birisi de *Pend-nâme-i Askerî*'dir. Askerî'nin asıl adı Mehmed olup Edirne'de doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Bağdat'ta İmam Hasan Askerî'nin maiyetine girmiş ve uzun bir süre onun dergâhında kaldığı için şiiirlerinde Askerî mahlasını kullanmıştır. Kanunî Sultan Süleyman devri şairlerindedir ve onun bazı şiiirlerini tahmis etmiştir. Yeniçeri ve tımar sahibi olmuştur. Kaynaklarda Edirne veya Vardar Yenice'sinden olduğu da söylenmektedir (Kaplan 2008: 17). Uzun süre Kerbelâ'da İmam Hüseyin'in türbesinde bulunmuş ve Seyyid Gazi dergâhına Horasan sultanının selamını getirmiş derviş tabiatlı biridir. Daha sonra zeamet alarak Selanik'e yerleşmiş ve orada İshak Paşa'nın oğlunun hanımı ile evlenmiş, büyük bir servete sahip olmuştur. Askerî hacca gitmiş; fakat Râfizî olduğu öne sürülmüş ve bir türlü dinsizlik ithamlarından kurtulamamıştır. Ölümü 1000/1591-92 tarihidir (Kaplan: 2014).

Kaynaklar, Askerî'ye ait herhangi bir eserin varlığından bahsetmez. Ancak çeşitli şiiir mecmualarında terci-i bent, muhammes, müseddes gibi nazım şekilleriyle kaleme almış olduğu birçok şiiire rastlanmaktadır. Derviş tabiatlı bir kişi olduğu için şiiirleri de rindane ve tasavvufi özellikler taşımaktadır. Ayrıca Âşık Çelebi, Askerî'nin şiiirlerini

sade bulurken (Kılıç 2010: 1080) Hasan Çelebi ise bunları beğenmemiştir (Kutluk 1989: 632). Askerî'nin söz konusu şiirlerinden biri de *Pend-nâme-i Askerî* adlı manzumedir.

Pend-nâme-i Askerî'nin yazmalarının tavsifi şu şekildedir:

1.Mecmû'a-i Eş'âr (M), Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 799/de kayıtlıdır. 100 yaprak olup satır sayısı değişiktir. *Pend-nâme-i Askerî* yazmanın 84b-89b yaprakları arasındadır. Mecmuanın istinsah tarihi ve derleyeni / müstensihî belli değildir.

2.Mecmû'a (T), Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu R. 1207'de kayıtlıdır. 134 yaprak olup satır sayısı değişiktir. *Pend-nâme-i Askerî* yazmanın 3b-8a yaprakları arasındadır. Mecmuanın istinsah tarihi ve derleyeni / müstensihî belli değildir.

Pend-nâme'nin Biçim ve İçeriği

Ayrıca terci-i bent şeklinde ve aruzun “*fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*” vezniyle yazılmış olan *Pend-nâme-i Askerî* 14 bentten ibarettir. VII, VIII, X, XI ve XII. bentler on, diğerleri ise on bir beyitten oluşur. Toplamda ise 149 beyittir.

Pend-nâme-i Askerî'nin konusu, genel anlamda oğlanlardan³ uzak durma hakkında verilen öğütler etrafında şekillenmiştir. Her toplumda olduğu gibi Osmanlı döneminde de eşcinsel eğilimler olmuş ve bu eğilimler edebiyata belli şekillerde yansımıştır. Bu bağlamda Askerî'nin pendnamesi de eşcinsel eğilimler üzerinedir.

I. bentte şair söze; güzel yüzlülerle birlikte olunmamasından, onlara fazla meyledilmemesinden bahsederek başlar. Oğlanların sohbetinden, onlarla birlikte olma düşüncesinden uzak durulmalıdır. Onların sevgi sözlerine aldanılmamalıdır. İnsan, nefesine uyup kendine kötülük etmemelidir. Oğlanların ömrü kahpelik ve oğlanlık etmek ile geçmektedir. Terbiyeden anlamazlar, insanın başına ne gelirse onlardan gelir. Dolayısıyla onlara güvenilmemelidir.

II. bentte baştan ayağa gümüş paraya boğulsalar da oğlanların asla yâr olamayacağı, yüze gülüp başkalarına yöneleceği, hilede usta oldukları, şeytanın bile hileyi onlardan öğrendiği, yüzlerini görmemenin mutluluk kaynağı olduğu anlatılmaktadır.

III. bentte oğlanlara meyledenlerin köpekten aşağı olacağı, gönül verenlerin büyük bir yük altına gireceği, oğlanların inatçı olup insanları bıktırdıkları, kendini gerçekten sevenlere ayda bir kere yüz gösterdikleri, kendilerine yapılan iyiliği inkâr ettikleri yani nankör oldukları, namussuzlukları ile arsızlıkları dile getirildikten sonra şair, onlara düşkün olmamak için Allah'a yalvarmaktadır.

IV. bentte şair, oğlanların kendilerini seçkin gördüklerini, yüz buldukça eziyeti çok vefayı az gösterdiklerini dile getirir. İnsanı ağlatıp kendilerinin de başkalarıyla dostluk kurduğunu ve ar ile namusu terk ettiklerini, elden

³ “Oğlan”, *Güncel Türkçe Sözlük*'te “Cinsel bakımdan erkeklerin zevkine hizmet eden sapık erkek” olarak tanımlanmaktadır.

utanmadıklarını söyler. “Leşe kargalar talip olur, hiç doğan leşe talip olur mu?” diyerek oğlanların ne kadar kötü olduklarını dile getirir.

V. bent, oğlanların oldukça ahlâksız oldukları ve âşıkların bunlara meyletmemesi dileğiyle başlar. Her bir alçak, masumiyet perdesini ayaklar altına almıştır. Bir bölük ateşperestlerle gece gündüz sefa sürerler. Onlarla birlikte olmak insanlara mutsuzluk getirir. Bunların meyli nefesine düşkün olanlardır. Hiçbirinde vefa yoktur, her önüne gelene karşılık verirler. Dünyanın başlangıcından beri âşiğa acımazlar. İnsanda zerre kadar idrak varsa bunlardan uzak durmalıdır.

VI. bentte söze, âşıkların herkese gönül verenlerden incindiği söylenerek başlanmıştır. İnsan, oğlanlardan korkmalı ve uzak durmalıdır, onlara gönül vermemelidir. Bunlar gerçek âşiğa meyletmezler; yanlarında ikiyüzlü dostları vardır. Birini gördüklerinde hemen âşığını terk ederler, diğerine yönelirler. Gerçek âşığına hep eziyet ederler. Kendilerini namuslu gösterip tenhalarda arsızca davranırlar. Âşıkları birbirine düşürürler. Bunlardan uzak duranlar, yoksulluğa ve felâkete uğramazlar. İnsan, bunlarla yiyip içip Allah’a asi olmamalıdır.

VII. bent, delikanlıların melek gibi masum oluşlarına aldanıp onlar için çaba sarf etmeme öğüdü ile başlar. Oğlanların gece gündüz yaptıkları, âşıkları aldatmaktır. Hiçbirisi yapılan iyiliği görmez, hepsi nankördür. Onların yolunda can verilse de umursamazlar. Güzelliğe düşkünlüdürler. İnsanlara vefasızlığı bunlar öğretirler. Daha iyisini görürlerse hemen diğerini terk ederler. Bunlardan uzak durmak gerekir.

VIII. bentte oğlanların hilekâr ve düzenbaz oldukları anlatılmaktadır. Kendisine bağlananları aldatırlar, utanmazdırlar, bilgiden uzak ve mal mülk düşkünü kimsedirler, iyilikten anlamazlar, âşıklarını bırakıp başkaları ile gönül eğlendirirler, meyilleri hep başkasınadır, her ne kadar yalın yüzlü olsalar da hepsi kötü işlerle uğraşmaktadır.

IX. bentte Askerî, oğlanların aklının, gece gündüz içki meclislerinde olduğu üzerinde durur. Ona göre oğlanların gözü paradadır, para yoksa âşığına ilgi göstermezler ve arkasından gıybet ederler; yeryüzündeki bütün taşlar, altın ve gümüş olsa da kahpe ve oğlana yetmez.

X. bentte yine oğlanların benzer özellikleri üzerinde durulur. Gönülünü kıranların sözüne kötülükle karşılık verirler. Bazen gülerken bazen söverek nazlanırlar ve eziyet ederler. Âşığının yerine her soysuza meylederler. Şarap kadehiyle gece gündüz, köşe bucak dolaşırlar. Yaptıkları ayıp hesaba gelmez. Gösterişe meyillidirler ve namuslusu pek nadirdir.

XI. bentte Askerî, oğlanlardan uzak durma ve her güzele kapılmama konusu üzerinde durur. Oğlanlar, her gün müşterinin çok olmasını ister, kendisini süsleyip satar. Birlikte oldukları kimselerin başına bela getirirler. Âşık, ne kadar canını onun yoluna koysa da o vefa göstermez. Âşığının parasını yiyip başkasına yüz gösterir.

XII. bentte de oğlanlardan uzak durma konusu işlenmiştir: Oğlanlar, başkalarına güler yüz gösterirken âşığı kahrederler. Kendilerini on iki yaşında bir genç olarak görürler. Bunlar zina yapmaya alışmışlardır. Utanmadan, gece gündüz zina ederler. Bunlar, şeytan ile dindaştırılar. Bunların ahlâksızlığını anlatmaya kelimeler yetmez.

XIII. bentte güzellerin çeşitli özellikleri üzerinde durulur: Güzeller insafsızdırlar, âşiğa cefa ederler. Temiz kalbi olanlar, oğlanlara meyletmez. Çünkü onların her biri, bir alçakla etrafı seyredir. Bunlara aldanmamak lâzım. Kötülük ve ahlâksızlık bunların fitratında vardır.

XIV. bentte şu hususlardan bahsedilmektedir. Güzellerden uzak durmak gerekir. Kişi ne çekerse kendi yaptığını çeker. Âşıkların aklını başından alarak kendilerine bağladıkları için oğlanlardan uzak durulmalıdır. Sözlerinde doğruluk yoktur, işleri güçleri hep yalandır. Bu olumsuz hâlleri ile annelerini ve babalarını üzmektedirler. Bunlar kötü soyludurlar ve asla bunlardan hayır gelmez. Zâtî, Keştî ve Kandî gibi şairler bunların ahlâksızlıklarını yazmışlardır.

Pend-nâme-i Askerî

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

I⁴

- 1 Hüb-rûlarla ittiḥād itme
Meylüñi anlara ziyād itme
- 2 uluñam diyü her çepel-ḥizüñ
Dāim emrine iniyād itme
- 3 Ger melek-rü olursa oğlanı
Severin diyü şaın ad itme
- 4 Furuşat el virse sür şafâlarını
Yanuña almağı murād itme⁵
- 5 Vuşlat ümmidin eyleyüp her ān
Nefs-i şüma uyup fesād itme
- 6 Ğam-ı hicrān afāda ḥāzırdur
Göñlüñi vaşl-ı berle şād itme
- 7 Kaḥbe vü ḥiz ile geçer ömri
Şayma şaın ḥisāba⁶ bād itme
- 8 Terbiye taşşı eylemez ḥize
Ehl-i dil sözlerin kesād itme
- 9 Pend⁷ bed-aşla fāyide itmez

⁴ M84b, T3b.

⁵ “itme” M’de mükerrer yazılmıştır.

⁶ “ḥisāba” T’de “ḥisāb” şeklindedir.

- Hergiz oğlana i' timād itme
- 10 Her⁸ ne gelse saña gelir andan
Benüm ebedî diyü yād itme⁹
- 11 Ey gönül pend işit ' inād itme
Çağbe vü hîze i' timād itme
- II¹⁰**
- 1 Hüsn ile olsa Yūsuf-ı şānī
Alma şağın yanuña oğlanı¹¹
- 2 Baştan ayağa sîme ğarç itseñ
Saña yār ola şanmağıl anı
- 3 Sana izhār idüp¹² mağabbet-i tām
Kul ider ğayrılarla pinhānı
- 4 Gelse bir kişi aqçe gösterse
Seni qor aña meyl ider anı
- 5 Baña n'itdün diyü ' itāb eyler
Eyleseñ dürlü dürlü ihsānı
- 6 Va' desine hāzer qıl ald
Bunlaruñ olmaz ahd ü peymānı
- 7 Hîle fenninde her biri māhir
Mekrile aldır ehl-i ' irfānı
- 8 Belki bunlardan¹³ öğrenür İblīs
Şimdi telbīs birle yalanı
- 9 Didiler hîzden vefā gelmez
..... gürüh-ı insānı
- 10 Yüzlerin görmemek sa' ādetdür
Hele ben şöyle itdüm iz' ānı
- 11 Ey gönül pend işit ' inād itme
Çağbe vü hîze i' timād itme

III¹⁴

- 1 Mîhrüñi eyleseñ eger izhār
Yanlarında olursun¹⁵ itden h'ār

⁷ “pend” M’de “say” şeklindedir.

⁸ T’de “ Her ne gelse gelür sana senden” şeklindedir.

⁹ T’de “yād itdü diyü ād itme” şeklindedir.

¹⁰ M84b, T3b.

¹¹ T’de “alma yanuña şağın oğlanı” şeklindedir.

¹² “idüp” T’de “ider” şeklindedir.

¹³ “bunlardan” T’de “bunlar” şeklindedir.

¹⁴ M85a, T4a.

- 2 Yâr zann eyleyüp gönül virsen
Üstüne ol senün olur bir bār¹⁶
- 3 Sözüne şol kadar ʿ inād eyler
Kendüsinden ider seni¹⁷ bî-zār
- 4 Şağın aldanma kim hilâf eyler¹⁸
Vaʿ de-i vaşlın eylese ikrār
- 5 ʿ Āşık u şādık olana bunlar
Ayda bir kerre gösterür dīdār¹⁹
- 6 Şāh-rāh-ı maḥabbet içre bular²⁰
Oldı ferzīn mişāl-i kec-reftār
- 7 Sīm-berler olur zere māʾil
Getür ortaya sen daḥı neñ var
- 8 Ger ğidāsın hemīşe kıand itseñ
Neñ yedüm diyü cüst ider inkār
- 9 Az olur bunlar içre ehl-i ḥayā
Ekşerī bunlaruñ olur bî-ʿār
- 10 Ben Ḥudā-y-ıla böyle²¹ ʿ ahd itdüm
Bunlara māʾil olmayam Cebbār
- 11 Ey gönül pend işit ʿ inād itme
Kaḥbe vü ḥīze iʿ timād itme

IV²²

- 1 Kendüsin bir güzel şanur²³ mümtāz
Saña ḥadden ziyāde eyler nāz
- 2 Mīhrüñi gördi çün ziyāde senüñ
Cevrini çoğ ider vefāsını az
- 3 Meskenet birle sen niyāz itseñ
Saña ādem dimez ider iğmāz
- 4 Seni ney gibi eyledüp²⁴ nālān
Olur ehl-i hevā ile dem-sāz
- 5 Nerede isteseñ şikār olunur²⁵

¹⁵ “olursun” T’de “olur” şeklindedir.

¹⁶ M’de mısra eksik.

¹⁷ “ider seni” T’de “seni ider” şeklindedir.

¹⁸ “eyler” T’de “ider” şeklindedir.

¹⁹ T’de bu mısraın yerine “Oldı ferzīn mişāl-i kec-reftār” mısraı vardır.

²⁰ T’de bu mısra yoktur.

²¹ “böyle” T’de “şöyle” şeklindedir.

²² M85b, T4a.

²³ “şanur” T’de “şanup” şeklindedir.

²⁴ “eyledüp” M’de “eyleyüp” şeklindedir.

- Günde biñ güşede ider pervâz
 6 ‘ Ār nâmus terk idüp²⁶ nâ-çâr
 İlden ‘ arlanmayup olur cân-bâz
 7 Vaşlına t̄alib iken her muğlem²⁷
 Geçinür²⁸ kendi muğlem ü zen-bâz
 8 Saña şāhinlenür şikār olmaz
 Şayd ider bir gögercine kuş-bâz
 9 Cifeye zāğlar olur²⁹ t̄alib
 Lāseye meyl ider mi hiç şeh-bâz
 10 Güş kıl var ise eger ‘ aklıñ
 Levh-i dilde sözümi³⁰ hille-bâz
 11 Ey gönül pend işid ‘ inād itme
 Qaħbe vü h̄ize i’ timād itme

V³¹

- 1 Hūblar oldılar iñen nā-pāk
 Meyl ider mi bulara ‘ aşık-ı pāk
 2 Perde-i ‘ işmetini her bir dūn
 Dest-i ālāyişile eyler çāk
 3 Gece gündüz sürer şafālarını
 Ehrimenlerle bir bölük itrāk
 4 Söyleşür müdde‘ iler ile varup
 Şād iken h̄atıruñ ider ğam-nāk
 5 Bunlar ehl-i hevāya meyl eyler
 Fi’l-meşel³² yollarında olsañ h̄āk
 6 İtme diyü naşihat itseñ eger
 Qaşd ider tā ki seni ide helāk
 7 Kimse bilmez bunu ne hikmetdür
 Saña sem gösterür eyler³³ tiryāk
 8 Yoğ durur gerçi hiç birinde³⁴ vefā
 Qatı hercāyidür veli dellāk

²⁵ “olunur” T’de “olur” şeklindedir.

²⁶ T’de “‘ār u nāmusı terk ider” şeklindedir.

²⁷ T’de “vaşlınuñ t̄alibi iken muğlem” şeklindedir.

²⁸ “geçinür” M’de “geçmez” şeklindedir.

²⁹ “olur” T’de “olup” şeklindedir.

³⁰ T’de “sözümü” kelimesi başta yazılmıştır.

³¹ M85b, T4b.

³² T’de “fi’l-meşel ger yolında” şeklindedir.

³³ “eyler” T’de “aña” şeklindedir.

³⁴ T’de “hiç birinde gerçi vefā” şeklindedir.

- 9 Merhamet kılmaz ‘ aşıkı bunlar
Devr idelden berü toköz eflāk
10 Sözümi itme redd kabül eyle
Varise sende zerrece idrāk
11 Ey gönül pend işid ‘ inād itme
Çağbe vü hāze i’ timād itme

VI³⁵

- 1 Toldı hercāyilerle çün āfāk
Nice rencide olmasun ‘ uşşāk
2 Hāzer it virme sāde-rūya gönül
Fi’l-meşel ger olursa hüsniile tāk
3 ‘ Aşık u şadıka bular bakmaz
Yanlarında mu‘ azzez ehl-i nifāk
4 Gelse yanına bir gulām-pāre
Seni kor aña geçinür müştāk
5 Gāh şiveyle şā‘ idin şıgayup
‘ Arz ider gāhī aña sīmīn-sāk
6 İtme diseñ ezā niçün fi’l-hāl
Nisbetüne varur odasına çāk
7 Pāk-dāmen şunar saña kendin
LİK tenhāda dökürür şāk şāk
8 Olsa bir meclis içre ger ikisi
Çeker elbette birbirine bıçak
9 Çurtılır faqr ile felāketden
Kim ki bunlardan olur ise ırāk
10 Geç bularuñla ‘ ayş u ‘ işretten
Nefse uyup Hudāya olmağil ‘ āk
11 Ey gönül pend işid ‘ inād itme
Çağbe vü hāze i’ timād itme

VII³⁶

- 1 Sāde-rūlar olursa nesl-i melek
Çekme zāyi‘ olur anuñ’çün emek
2 Şan‘at u pişe bunlara şeb u rüz
Aldayup ‘ aşıkın hemişe yemek
3 Nān degül belki cān yedirseñ³⁷ eger³⁸

³⁵ M86a, T’de yoktur.

³⁶ M86b, T6b.

- Gözlemez hiç birisi haqq-ı nemek
 4 Şol kadar hüsne garrâdur bunlar
 Ki dimezler felege şimdi kelek
 5 Şimdi bunlardan öğrenür şikeste³⁹
 Bî-vefâlık yolını belki⁴⁰ felek
 6 Baña şor tecrîm çoğ olmuştur
 Qalbi fark eylemez meger ki mehek
 7 Qanda giderler ise kaçsa mişâl
 Şalınur yanlarınca bile me'ek
 8 Terk iderler⁴¹ yolına mâ-meleki
 Girse bir tek eline ger beli pek
 9 Sen gerek degerün qabûl eyle
 Hele baña düşün budur ki dimek
 10 Ey gönül pend işit 'inâd itme
 Qahbe vü hîze i' timâd itme

VIII⁴²

- 1 Şıdqla sevse ger bir ehl-i kemâl
 Aña mekr ü füsünla ider âl
 2 Yüz-be-yüz 'arı terk idüp dirler⁴³
 Ma' rifet n'eyleriz gerek bize mâl
 3 Sen anı iller üzre dutar iken
 Ol senün 'arzuñı ider pâ-mâl⁴⁴
 4 Saña gelse yüzi gözi gülmez
 Olur ağıyârını göricek hoş-hâl
 5 Otaşından erizlik çıkmaz
 Saña gelmek yanında emr-i muhâl
 6 Şakınursın sen anı cândan pek
 Gördi kuçmaz sen eyleyüp ihmâl
 7 Saña geldiği vaqtd e 'arifseñ
 Şal koluñ boynına vü büsesin al
 8 Hîzdür yüz bulur hicâbı⁴⁵ gider

³⁷ “yedirseñ” T’de “verirseñ” şeklindedir.

³⁸ “eger” T’de “inan” şeklindedir.

³⁹ “şikeste” T’de “tahkik” şeklindedir.

⁴⁰ “belki” T’de “şimdi” şeklindedir.

⁴¹ “iderler” T’de “idersen” şeklindedir.

⁴² M86b, T7a.

⁴³ “dirler” T’de “didiler” şeklindedir.

⁴⁴ Bu mısraı “Olur ağıyârını göricek hoş-hâl” T’de şeklindedir.

⁴⁵ “hicâbı” M’de “hicâb” şeklindedir.

- Gözin açdırma hîdmet it fi'l-hâl
9 Şüretâ gerçi kim yalıñ yüzlüler⁴⁶
Ma' nâda her birisi bed-efâl
10 Ey gönül pend işit 'inâd itme
Çahbe vü hîze i' timâd itme

IX

- 1 Başına üşdi bir nice evbâş
Adını koyuben senüñ ' ayyâş
2 Rûz u şeb anlar gele ' işretde
Zıkr ü fikrûñ hemîşe gözile kaç
3 Nuçkuña her biri olup teslîm
Her ne söz söyleseñ ider sâbâş
4 Mey ü maħbûb olunca hâneñde
Her biri saña⁴⁷ cân ile sırdaş
5 Çalması çün yañuñda sîm ü zerüñ
Gördiler seni müflis ü çallaş
6 Cümle meclisde ' aybuñı söyler
Çanı ol saña yâr olan yoldaş
7 Şöyle yüz dönderür kaçır sende
Çomadı şanki hiçbir yere baş
8 Çevirüp her birisi sende yüz
Seni her yerde ğıybet eyler fâş
9 Çahbe vü hîze aqçe pul yitmez
Sîm ü zer olsa yeryüzündeki taş
10 Başuma geldi cümle⁴⁸ ben gördüm
Söz güherdür şağın şıma çardaş
11 Ey gönül pend işit 'inâd itme
Çahbe vü hîze i' timâd itme

X⁴⁹

- 1 Hâne-i çalbüñi idince çarâb
Virür aĝrâzla sözüñe cevâb
2 Âlile aldı⁵⁰ gönlüñi sende
Cânuña başlar eylemege ' azâb

⁴⁶ Bu mısra “şüretâ hûb yüzlü gerçi” T’de şeklidir.

⁴⁷ “saña cân ile” T’de “cânla saña” şeklidir.

⁴⁸ “cümle ben gördüm” T’de “ben cümle gördüm” şeklidir.

⁴⁹ M87b, T4b.

⁵⁰ T’de “alla aldı çün gönül sende” şeklidir.

- 3 Geh kaçır geh söger eyler nâz
Söylemek kaçd iderseñ eyler ‘ iķāb
- 4 Sen hevā āteşiyile yanmakta
Meyl ider her denīye ol çün āb
- 5 Rūz u şeb cem‘ olup erez ile
Nūş ider gūşe gūşe cām-ı şarāb
- 6 Şaçımuñ şağışından artuķdur
Eylesen⁵¹ s.k.l.d.g.ñi hisāb
- 7 Bu kadar ‘ ayb ile ol mef‘ ūli⁵²
Fā‘ iline geçinür ehl-i hicāb
- 8 Cümle ālāyış ile ālüde
Pāk-dāmānı bunlaruñ kem-yāb
- 9 Pāk-bāz ol hümā-şikār eyle
İtme murdāra meyl olma kelāb
- 10 Ey gönül pend işid ‘ inād itme
Kāhbe vü hīze i‘ timād itme

XI⁵³

- 1 Çekmeyem diriseñ eger zillet
Gördüğüñ hūba eyleme rağbet
- 2 Ki getürmez hazer kıl oğlana
Kılma hadden ziyāde sen hürmet
- 3 Müşteri çoğ ola diyü her gün
Kend’özin zeyn ider şatar şöhret
- 4 Hāneñe gelmek eylerse ikrār
Va‘ desine bulur niçe ‘ illet
- 5 Bir iki gün senüñle cem‘ olsa
Getürür başuña senüñ nekbet
- 6 Naķd-i cāmı yolunda harc itseñ
‘ Āşıkā eylemez veli şefkāt
- 7 Rahm idüp her erezile müşfik
Bulduğı muğlime ider ‘ izzet
- 8 Pāk-dāmāna yok sözüm aşla
Hiz-i nā-pāke günde biñ la‘ net
- 9 Senin aķçeñ puluñ yiyüp her dem
Vaşlını ğayrıya ider himmet

⁵¹ M ve T’de “ger” kelimesi var.

⁵² “mef‘ ūli” T’de “mef‘ ūl” şeklindedir.

⁵³ M87b, T’de yoktur.

- 10 Ey gönül pend işit ‘inād itme
Kaḥbe vü hîze i‘ timād itme
XII⁵⁴
- 1 Hübolar olmaz ‘ākıbet-endiş
Rüz u şeb ‘aşkına çekmegil teşvîş
- 2 Nüş ider şehd-i la‘ lini her dün
Zehr-i kahr ile saña şunar nîş
- 3 Kendüyi on iki yaşında şanur
Pest ü penç⁵⁵ idüben getürmiş riş
- 4 Dadın almış s.k.şmegin bunlar
Didiler birbirine budur iş
- 5 Cem‘ olup rüz u şeb āvānile
Göz göre evde iderler⁵⁶ s.k.ş
- 6 Tırşesine virürken āşık cān
Geçer el şofrasına dārb-ı çiriş
- 7 ‘Arz iderler bu halka ‘arız u kad
Lîk dārb-ı t.ş.kla g.tleri şiş
- 8 Taşradır yetmiş iki milletden
Bunlar İblis iledir hem kîş
- 9 Şerḥ olunmaz kabāḥati bularuñ
Sözünü eyle⁵⁷ muhtaşar dervîş
- 10 Ey gönül pend işit ‘inād itme
Kaḥbe vü hîze i‘ timād itme
XIII⁵⁸
- 1 Hübolar şalup elden inşāfi
‘Āşıkā oldılar katı cāfi
- 2 ‘Āşıkā kahr idüp cefālar ider
Bizligin hās u ‘āma elṭāfi⁵⁹
- 3 Meyl kılmaz bular ne ḥikmetdür
Şu gibi kalbi olana şāfi
- 4 Saña gelmege ‘ādd ider ilden
Seyr ider her denīyle eṭrāfi
- 5 Aldanup va‘ desine bun düşme

⁵⁴ M88a, T7a.

⁵⁵ T’de “pest ü pençe idüp” şeklindedir.

⁵⁶ T’de “Körligüne iderler evde” şeklindedir.

⁵⁷ “sözünü eyle” T’de “sözi kıl eyle” şeklindedir.

⁵⁸ M88a, T6b.

⁵⁹ “elṭāfi” T’de “iḥsāni” şeklindedir.

- Çoğ olur bunların şağın lâfi
 6 Hâk bilür qahbeden çoğ artuğdur
 Bî-vefâlıkda şehriñ eclâfi
 7 Heves ider s.k.şmege bunlar
 Ebesi⁶⁰ kesdügi gibi nâfi
 8 Görmedük⁶¹ didiler vefâdan eşer
 Seyr idenler bu cümle eknâfi⁶²
 9 Bulmadum hiç birinde ben de vefâ⁶³
 Aradum bir bir cümle eşnâfi⁶⁴
 10 Ne diyem kim işitmemiş olasin
 Dânişüñ varsa bu kadar kâfi
 11 Ey gönül pend işit ‘ inâd itme
 Qahbe vü hîze i’ timâd itme

XIV⁶⁵

- 1 ‘ Askerîniñ budur saña pendi
 Hüb-rûlarla itme peyvendi
 2 İlden işüdügi degül yalıñuz
 Başına geldi çekdi hep kendi
 3 Hîzlerden hâzer gerek muhkem
 ‘ Âşıka çok⁶⁶ geçer bulur bendi
 4 Düşürür vâdi-i cünûna bular
 ‘ Âkılın alup niçe hîred-mendi
 5 Qavlinüñ yok qararı va’ de hilâf
 Hep yalandur inanma sevgendi
 6 İtmiş atası anasın bî-zâr⁶⁷
 Her birine bir zamâna ferzendi
 7 Yanlarında ‘ azîz olur bularuñ⁶⁸
 Şehriñ evbaşı rind ü ...
 8 Bed-âşıldan vefâ gelür şanma⁶⁹
 Didi maħmüre şâha meymendi

⁶⁰ “ebesî” T’de “anası” şeklindedir.

⁶¹ “Görmedük” T’de “Görmedüm” şeklindedir.

⁶² “eknâfi” T’de “esnâfi” şeklindedir.

⁶³ Bu beyit T’nin 5. beyti olmuştur.

⁶⁴ “esnâfi” T’de “eknâfi” şeklindedir.

⁶⁵ M88b, T7b.

⁶⁶ “çok” T’de “çün” şeklindedir.

⁶⁷ M’de “Eylemiş atasın anasın âzâr” şeklindedir.

⁶⁸ Bu beyit M’de yoktur.

⁶⁹ Bu beyit M’de yoktur.

- 9 Niçe niçe kabâhatin bularuñ⁷⁰
Yazdı Zâtî vü Keşti vü Qandî
- 10 Gelecekler dağı neler diyeler⁷¹
Bunlaruñ haqqına neler dendi
- 11 Ey gönül pend işit ‘inād itme⁷²
Qaḥbe vü hîze i’ timād itme

SONUÇ

İnsanları iyiye, doğruya, güzele sevk eden her şey, pendname olarak adlandırılabilir. Askerî'nin de pendnamesinde halkı güzel ve doğru olana yönlendirme çabasında olduğu görülmektedir. Eşcinsellik konusunu ele alan şair, eşcinselliğin doğru olmadığı, bu yolda gidenlerin yanlış yaptığı ve bu yoldan dönülmesi gerektiği gibi hususlar üzerinde durmuştur. Sözüne etkili kılmak için çarpıcı örnekler vermekten kaçınmamış, yer yer müstehcenliğe varan sözler sarf etmiştir. Eserin geneline batığımızda müstehcenliğin çokça tercih edilmediği görülmektedir.

Eser, Osmanlı döneminde her ne kadar görmezden gelinmiş olsa da eşcinselliğin var olduğunu ve edebî metinlere yansıdığını; fakat bu eğilimlerin toplumun hoş göreceği bir seviyeye çıkmadığını ve de eleştirildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Kaynakça

- EKİNCİ, Ramazan, (2012). "16. Asırda Yazılmış Mensur Bir Nasihat-name Abdulkerim Bin Mehmed'in Nesâyhü'l-Ebrar'ı". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7 (2): 423-441.
- GÜVEN, A. Zeki (2009). "Edirneli Nazmî'nin Pendnamesinde Eğitim ve Ahlak Anlayışı". *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4 (5) 2009: 182-197.
- KAPLAN, Mahmut (2008). *Hayriyye-i Nabi*. Ankara: AKM Yay.
- KAPLAN, Yunus (2014). "Askerî, Mehmed".
- <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1478> [erişim tarihi: 19.04.2016].
- KILIÇ, Filiz (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ-İnceleme-Metin*. C.2.İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- KUTLU, Mustafa (1990). "Pend-nameler". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C.7.İstanbul: Dergâh Yay.,241-242.
- KUTLUK, İbrahim (1989). *Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ*. C. II. Ankara: AKM Yay.
- PALA, İskender (2002). "Nasihatname". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 32. İstanbul: TDV Yay. İstanbul: 409-410.

⁷⁰ Bu beyit M'de yoktur.

⁷¹ Bu beyit M'de yoktur.

⁷² Bu beyit M'de yoktur.

